

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALETŠO LA BOBEDI (SAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBATSELA 2019

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 80

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 11.

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1****1.1 Letšatši la dikgetho:****Ke taodišokanegelo.**

Taodišokanego e laodiša goba go anega tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Letšatšikgwedi la dikgetho.
- Batho ba tsogile ka mafolofolo.
- Ditlabelo tša go bouta.
- Mafelo a dikgetho a be a itokišitše gabotse.
- Mekgahlo ya go fapana e be e goeletša khutšo.

[40]**1.2 Ke morutiši/gadi wa go ba le bokgoni.****Ke taodišokanego.**

Taodišokanego e laodiša goba go anega tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Go ba le lerato go barutwana le dithutwana tša lenaneothuto.
- Go se fele pelo.
- Go ba le nako ya morutwana yo mongwe le yo mongwe.
- Go ruta go fihla o kwešiša.
- Go se kgetholle.
- Go ba le boikgafo.

[40]**1.3 Tlhokomelo go batšofadi.****Ke taodišotlhalošo.**

Ka taodišong ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa.

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Batšofadi ba ka nyakelwa mohlokamedi ka gae.
- Batšofadi ba ka išwa mafelong a boithabišo.
- Ba ka fela ba išwa mapatlelong a go itšhidulla.
- Ba fiwe dijo tša maleba.
- Ba išwe ditekong go hlola seemo sa mmele.
- Ba ka dula lefelong la botšofadi.

[40]

1.4 **Letšatši leo go kgaotšwego mohlagase ka lona.**

Ke taodišotlhalošo/taodišokanego.

Ka taodišo ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa.

Taodišokanego

Taodišokanego e laodiša goba go anega tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe:

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Letšatši leo mohlagase o kgaotšwego.
- Letšatši/Kgwedi: Dibokwana le Hlakola.
- Mathata ao a bilego gona tshepidišong ya letšatši.
- Didirišwa tšeo di amegilego.
- Tshenyegelo yeo e bilego gona.

[40]

1.5 **Ke tšhaba le go lebantšha mahlo le yena.**

Ke taodišotlhalošo.

Ka taodišong ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa.

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Tiragalo yeo e hlotšego ngangego magareng ga baanegwa.
- Seemo seo moanegwa a lego go sona.
- Maikutlo a boitsholo/kwelobohloko/dihlong.
- Tharollo.
- Poelano.

[40]

1.6 1.6.1 **Seswantšho sa A**

(Ke taodišokanegelo/tlhalošo).

Ke taodišokanegelo.

Taodišokanego e laodiša goba go anega tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Ke taodišohlalošo.

Ka taodišong ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa.

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Go tiiša mmele.
- Go thibela malwetši.
- Go tloša kgatelelo ya monagano.
- Go phela bophelo bjo bokaone.
- Go fokotša mmele.

[40]

1.6.2 Seswantšho sa B (Ke taodišokanegelo/tlhalošo).**Ke taodišokanegelo.**

Taodišokanegelo e laodiša goba go anega tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Ke taodišotlhalošo.

Ka taodišong ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa:

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Leratorato gare ga batswadi.
- Lethabo leo le tlišwago ke bana.
- Tlhokomelo ya maleba go bana.
- Tlemagano ya batswadi go bana.
- Phepo ye botse go bana.
- Boikgafo bja batswadi go bana.

[40]**1.6.3 Seswantšho sa C****(Ke taodišokanegelo/tlhalošo)****Ke taodišokanegelo.**

Taodišokanegelo e laodiša goba go anega tiragalo yeo e fetilego. E ka ngwalwa go tšwa lehlakoreng le lengwe le le lengwe.

Ke taodišotlhalošo.

Ka taodišong ya go hlaloša, mongwadi o hlaloša se sengwe gore mmadi a kgone go itemogela hlogo yeo go hlalošwago ka yona. Yo mongwe goba se sengwe se ka hlalošwa.

Molekwa a ka tšweletša dikgopolo tše di latelago:

- Boipshino.
- Matlotlo a matseno a makaone.
- Tšhireletšo ya bohodu.
- Bophelo bo ba bonolo ge o sa kgona go hwetša mokitlana.
- Batho ba imelwa ke dikoloto.
- Ditlamorago tša go ba le dikoloto tše dintši.

[40]**PALOMOKA YA KAROLO YA A: 40**

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE TELELE**POTŠIŠO YA 2****2.1 LENGWALO LA SEGWERA/SETLWAEDI (GO KGO THATŠA)**

Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa lengwalo:

- Lengwalo le swanetše go laetša gore mongwadi o tsebana ebile o tlwaelane le moamogedi.
- Diteng tša lengwalo di swanetše di tšweletše polelo ye e laetšago kwelobohloko.
- Retšistara le segalo e be tša go kgo thatša.
- Lengwalo le laetše tše di latelago:
 - Sebopego le botelele tša maleba.
 - Aterese ya mongwadi/moromedi.
 - Letšatšikgwedi.
 - Madume/Matseno.
- Mafetšo a maleba bjalo ka 'Wa gago' le leina/Ke nna .../ Moswemogolo/motlogolo.

[20]

2.2 LENGWALO LA SEMMUŠO (POTŠIŠOTHERIŠANO/KGOPELO YA SEBAKA SE SENGWE)

Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa lengwalo:

- Dikgopelo di lebišwe go Khamphani.
- Maikemišetšo a lengwalo a swanetše go tšweletša polelo ya go tiišetša kgopelo.
- Retšistara le segalo e be tša semmušo.
- Lengwalo le be le tše di latelago:
 - Sebopego le botelele e be tša maleba.
 - Aterese tše pedi, e lego ya moromedi le ya moamogedi.
 - Letšatšikgwedi.
 - Madume/Matseno.
 - Hlogo ya taba.
- Mafetšo a maleba, leina le sefane (Wa potego/Wa lena/ Ka boikokobetšo).
- Mosaeno.

[20]

2.3 POLELO

Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa polelo:

- Matseno le mafelelo a goge šedi ya mmadi, a beakanywe ka tshwanelo.
- Polelo e ka ba ya go hlohleletša.
- Polelo e tsopole dintlha tše bohlokwa tšeo di boletšwego ke morutwana.
- Retšistara le segalo e be tša semmušo.
- Dintlha di nyalelane, go be le kgopolokgolo.

[20]

2.4 PEGO**Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa pego:**

- Diteng tšeo di lebanego le go utswetšwa sefatanaga.
- Diteng di akaretše dikgopolo le dikgopolotlaleletšo tše di laetšago go utswetšwa sefatanaga.
- E tšweletše matseno, mmele le mafelelo.
- E laetše kgodišo ya tatelano ya dikgopolo.
- Tšhomišopolelo ya maleba.
- Retšistara le segalo tša maleba.
- E laetše bohlatse bjo bo kgodišago mabapi le go utswetšwa sefatanaga.
- Leina le boitsebišo bja mongwadi le mosaeno.

[20]**PALOMOKA YA KAROLO YA B: 20**

KAROLO YA C: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO TŠE KOPANA

POTŠIŠO YA 3

3.1 PUKUTŠATŠI

Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa pukutšatši:

- Ngwala ka motho wa pele.
- Hlogo ya pukutšatši.
- Tšatšikgwedi.
- Dinako ka tatelano ya maleba.
- Ditiragalo tša matšatši ka go latelana:
 - Ditiragalo tša letšatši la mathomo ka tatelano.
 - Ditiragalo tša letšatši la bobedi ka tatelano.
 - Ditiragalo tša letšatši la boraro ka tatelano.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.

[20]

3.2 KARATA YA TALETŠO/MEMO

Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa karata ya taletšo/memo:

- Hlogo ya taletšo.
- Go laletšwa bomang.
- Morero.
- Letšatši la moletlo.
- Nako.
- Lefelo.
- Go laletša mang.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.
- Taletšo/Memo e be ka gare ga lepokisana.
- Fonte e be ya maleba.
- Moaparo wa letšatši/Go aparwe bjang.
- Phetolo.

[20]

3.3 DITŠHUPETŠO

Dintlha tšeo di swanetšego go hlokomelwa ge go ngwalwa ditšhupetšo:

- Go ka dirišwa dikhutlonne (mohl. Bodikela, Bohlabela, Leboa le Borwa) maswao a tsela, meago le tše dingwe.
- Go bolelwe ka ditsela go ya ka maina, meago le mafelo a mangwe.
- Go tšwa kae le go ya kae.

Mohlala wa karabo.

Go tloga Hoteleng ya Graskop sepela ka Mmila wa R533, magahlanong a Mmila wo le wa R532, o tepogele letsogong la go ja ka R532, sepela bjalo o fete Mmošara wa Kapfuniwa ka letsogong la go ja le Sekolo sa Panorama ka letsogong la ngele. Tšwelapele ka mmila wo wa R532. Mo mmila wo o gahlanago le mmila wa R534, tepogela go la ngele o tšwelepele ka wona mmila wo wa R532. Ge o dutše o swere tsela yeo, o tla bona leswao la tsela ya go ya diphororong tša MacMac ka letsogong la go ja mola go la ngele mmila woo o putlela moo go lego phaka. Tšwela pele o tshela seporo sa setimela. Ge o dutše o swere yona tsela yeo, o tla bona mmaraka wa ditšweletšwa tša setšo go la ngele. Tšwela pele sebakanyana gomme o tla bona leswao la go šupetša fao letamo la MacMac le lego gona go la ngele. Tepogela gona fao gomme o tla be o fihlile.

[20]

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 20
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 80

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO LEKOLA TAODIŠO [40]

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 2, KAROLO YA A).
- Meputso ya 0–40 e arotšwe ka magato a MAHLANO a ditlhalošo.
- Mo go diteng le peakanyo le magato a tlhalošo a mabedi a godimo (bokgoni bja go ikgetha le bokgoni bja maemo) le lengwe le le lengwe le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebeletšwe kabo ya meputso le ditlhalošo.

RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO TŠA SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI [MEPUTSO YE 40]

Dinyakwa		Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) -Tatelano ya dikgopolo ge go dirwa peakanyo. -Temogo ya morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano.	Legato la godimo	22–24	18	12–16	7–11	0–6
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tše bohlale tša go tšwa mahlalagading. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botsebotse go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše kaone go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelolo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakhlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo.
MEPUTSO YE 24	Legato la fase	19–21	17			
		-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo eupša e hloka boleng bja sererwa sa maemo a godimo. -Dikgopolo tše bohlale tša go tšwa mahlalagading. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.	-Potšišo e arabilwe gabotse. -Dikgopolo di a kgahliša ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše botse go akaretšwa matseno, mmele le mafetšo.			

RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO TŠA SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI [MEPUTSO YE 40]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE -Segalo, retšistara, mongwalelo, tlotlontšu ya maleba ya morero le dikamano. -Kgetho ya mantšu -Tirišo ya polelo le melawana, maswao, popopolelo le mopeleto. MEPUTSO YE 12	10–12 -Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla. -Ga go na le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.	8–9 -Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe gabotse.	6–7 -Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa ga kaalo.	4–5 -Tirišo ya polelo ga e kgotsofatše. -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotlontšu ga se e kaalo.	0–3 -Polelo ga e kwešišagale. -Tlotlontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.
	4 -Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.	3 -Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha. -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.	2 -Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.	1 -E na le dintlha tša nnete -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.	0 -Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.
SEBOPEGO Ponagalo tša sererwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko. MEPUTSO YE 4					

KAROLO YA B LE YA C: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE KOPANA LE TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO TŠA SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA BOBEDI [MEPUTSO YE 20]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO (Go araba dipotšišo le dikgopolo) -Tatelano le peakanyo ya dikgopolo. -Morero, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano. MEPUTSO YE 12	10–12 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo ke tše bohlale tša go tšwa mahlalagading. -Tsebo ye e tseeneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa thwi. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ya maemo a godimo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya maemo a godimo ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba sa go sepelelana le setšweletšwa.	8–9 -Bokgoni bjo bobotsebotse bja go araba potšišo bjo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke tse botse. -Tlhalošo ya ditaba ke ye botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošwana di se kae.	6–7 -Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tlhalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le diphošo tše dintšinyana.	4–5 -Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tlhalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. -Ga se a šomiša melao ya sebopego ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dintlha tše bohlokwa.	0–3 -Karabo ga e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molekwa a tšwele tseleng kudukudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Dintlha tše nnyane di thekga sererwa. -Ga se a diriša melao ye bohlokwa ya sebopego.
POLELO, SETAELE LE PALOBOHLATSE -Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. -Tirišo ya polelo le melawana. -Kgetho ya mantšu. -Maswao le mopeleto. MEPUTSO YE 8	7–8 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Ga go na le ge e ka ba phošo e tee.	5–6 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. -Polelo ga e na diphošo tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. -Gantši ga go diphošo.	4 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. -Diphošo tša popopolelo ga se tše ntši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Diphošwana tšeo di lego gona ga di fetošo molaetša.	3 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane gabotse le morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka diphošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši. -Molaetša o a tšwelela eupša o arošitšwe.	0–2 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi ba tshedimošo le dikamano. -Sengwalo se tletše ka diphošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le ga nnyane. -Molaetša ga o tšwelele le ga nnyane.